

Přirozená obnova, nízké náklady na pěstební činnost, vyrovnaná produkce a pestré lesy. To je přírodě blízké lesní hospodaření ve Slovinsku.

LESNÍ HOSPODAŘENÍ VE SLOVINSKU

Jan Kozel

O přírodě blízkém lesním hospodaření je v posledním období hodně slyšet. Avšak ne všichni z těch, kteří o něm hovoří, mají představu, co přírodě blízké hospodaření opravdu je. Co dělat pro to, aby nešlo jen o slova dobře ladící sluchu veřejného mínění a hodící se do rejstříku marketingových kampaní? Zabalit do pěkného obalu a populárních hesel postupy, které se skutečnými pojmy nemají nic společného, je moderní. V mediálním světě a světě reklamy to krátkodobě funguje. Dlouhodobě to však neplatí ani v životě, ani v lese.

CO JE PŘÍRODĚ BLÍZKÉ?

Skutečně využívat přírodních sil k hospodářsky, sociálně i biologicky účinné a dlouhodobě udržitelné správě lesního majetku – to je přírodě blízké lesní hospodaření. Přirozená obnova, nízké náklady na pěstební činnost, vyrovnanost a trvalost produkce, odolné a pestré lesy – právě tak se pečuje o lesy ve Slovinsku, kolébce moderního, přírodě blízkého lesnictví a hnutí Pro Silva. Tato země má v evropském měřítku po Švédsku a Finsku třetí nejvyšší lesnatost (58 %), přirozená obnova zde činí 95 % veškeré obnovy, 75 let

jsou tu zakázané holoseče a ekosystémový přístup se opravdu používá. I proto Pro Silva Bohemica navštívila během studijní cesty v srpnu 2024 právě Slovinsko.

SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ PŘEVLÁDÁ

Lesy zde pokrývají 1 180 tis. ha půdy a 76 % z nich je soukromých. Stát vlastní pouze 22 %. Převážnou většinu lesní půdy představují stanoviště s vysokou účastí buku (buková, jedlo-buková nebo buko-dubová). Celkem 55 % porostní zásoby

tvoří listnáče a 45 % jehličnany. Těžba dříví však vykazuje opačný poměr, především kvůli stoupající nahodilé těžbě jehličnanů (kůrovec, vítr, sníh, klimatická změna). Část porostů je v některých oblastech přeměněná na druhotné smrkové lesy. Přesto je podíl nahodilé těžby oproti ČR relativně příznivý (pouze 33 %). V posledních letech kolísá mezi 19–45 % ročně a narušuje pravidelný rytmus nezbytných úmyslných zásahů nutných pro udržení příznivé struktury, optimální zásoby a dynamiky přirozené obnovy. Průměrná hektarová zásoba ve Slovinsku je 300 m³ a roční periodický přírůst je okolo 8 m³.

BEZ HOLOSEČÍ A BEZZÁSAHOVÝCH ÚZEMÍ

Slovinci zakázali holoseče v roce 1949. Zdejší lesní hospodaření stojí na ekosystémovém přístupu, který není v rozporu s ekonomickou a produkční funkcí lesa. Základní myšlenkou je, že lesní hospodaření musí být polyfunkční, udržitelné a přírodě blízké. Péče o les je ekonomicky motivovaná, respektuje a využívá přírodní procesy, jejichž usměrňováním udržuje strukturu a druhovou skladbu lesa odpovídající podmínkám stanoviště v optimální, trvale udržitelné podobě. Komplexní péče o lesní prostředí a podpora všech funkcí lesa znamená, že ochrana přírody je integrovaná do lesního hospodaření. Zdejší lesy jsou pestré a produkce dřeva jde ruku v ruce s ostatními užitky včetně ochrany přírody. Proto ve Slovinsku není mnoho velkoplošných zvláště chráněných území ani menších rezervací. To je polyfunkčnost.

JEDNODUCHÝ ZÁKON = PŘIROZENÁ OBNOVA

Lesní zákon je jednoduchý a obsahuje několik zákazů: holoseče, chemie, nepovolená těžba a pastva. V některých případech se za určitých podmínek omezuje také sběr hub a lesních plodů. Lhůty pro zalesnění a zajištění neexistují. Uměle se obnovuje pouze v nevyhnutelných případech po narušení nepůvodních porostů a v limitu peněžních prostředků, které jsou k dispozici. Ročně se uměle obnoví okolo 1 mil. ks sadebního materiálu na cca 600 ha lesa. To je pouhý zlomek (5 %) z celkové plochy obnovy lesa ve Slovinsku.

SLUŽBA VLASTNÍKŮM, KOMUNIKACE

Profesionální lesníci, zaměstnanci Slovinského lesnického institutu, poskytují služby soukromým majitelům lesů, jejichž držba je velmi roztroušená (průměrná velikost majetku 2,9 ha). Hlavní role lesníků je v dodržování celostního (ekosystémového) přístupu a také komunikace s veřejností a vlastníky. Je důležité propagovat a vysvětlovat smysl polyfunkčního, přírodě blízkého lesního hospodaření. Především proto, že stále roste snaha veřejnosti o ochranu života stromů. To je pro slovin-

ské lesníky velkou výzvou. Dodržování principů Pro Silva, které jsou tady součástí legislativy, jim velmi usnadňuje práci. Vedle výše zmíněných úkolů je Slovinský lesnický institut pověřen také plánováním lovu v celé zemi. Protože péče o zvěř je součástí péče o les, jsou plány lovu stanovené tímto pracovištěm pro jednotlivé honitby závazné.

POHORJE – ČESKÉ LESY OKOLO DRÁVY

V průběhu cesty jsme navštívili místa ležící ve dvou ze sedmi slovinských přírodních oblastí – Kočevje (viz samostatný článek v dalším čísle LP) a Pohorje. Přírodní oblast Pohorje leží na severu země, její podloží tvoří krystalické horniny a zdejší lesy mají vysoké zastoupení smrku. Vliv

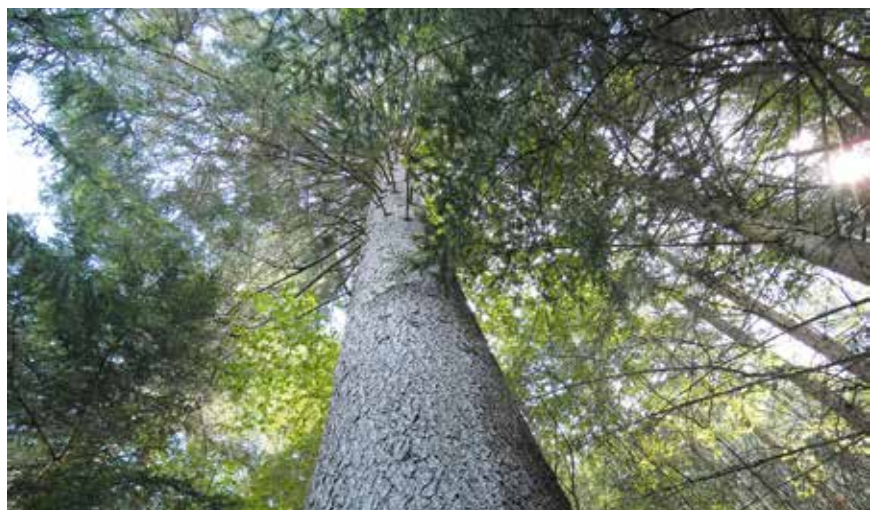
člověka rozšiřujícího zemědělskou půdu a zakládajícího sklárny zesílila blízkost řeky Drávy, která umožňovala snadnou dopravu dříví a tím intenzivní těžbu. Změna druhové skladby původních, převážně kyselých jedlových bučin na druhotné smrkové lesy je kvůli tomu v některých částech Pohorje taková, že se podobají českým kulturám. O to zajímavější byl pohled do místního lesního hospodaření, se kterým jsme se seznámili v Pahernikově lese.

Smrk v bučinách a jedlinách

Asi 552hektarový lesní komplex ležící v nadmořské výšce 370–1 542m na severním svahu Pohorje spravuje nadace původního vlastníka tohoto majetku a průkopníka přírodě blízkého lesního hospodaření ve Slovinsku lesního inženýra Franjo Pahernika. Ten propagoval přestavby lesních porostů spočívající

Základem lesního hospodaření je polyfunkčnost. Produkce dřeva jde ruku v ruce s ostatními užitky včetně ochrany přírody.

Vysoká bonita Pahernikova lesa se projevuje přítomností velmi vysokých a objemných smrků.

Od roku 1960 se zde uplatňují výběrné principy a přírodu sledující lesní hospodaření.

K omezení nákladů pěstební činnosti přispívají tzv. situační zásahy – prořezávky nejsou celoplošné.

v uplatňování jednotlivého výběru a výchovy podporující účast jedle a listnáčů v horní stromové vrstvě a jejich přirozenou obnovu. Na podloží tvořené převážně přeměněnými (rula, fylit), místy vyvřelými (dacit, tonalit) horninami při průměrném ročním srážkovém úhrnu 1 100–1 500 mm rostou především jehličnaté lesy (80 %) s převahou smrku. Tyto sekundární porosty vzniklé předchozí lidskou činností se výrazně liší od přirozené druhové skladby (kyselé horské bučiny, bohaté jedliny). Dominantní smrk (67 %) doplňuje jedle (12 %), jejíž zastoupení však pokleslo v 70. letech minulého století vlivem imisního zatížení. Listnáče v čele s bukem (16 %) zaujímají necelých 20 % zásoby.

PŘESTAVBY JEDNOTLIVÝM VÝBĚREM

Cílem hospodaření je pokračovat v odkazu zakladatele a s přihlédnutím k novým poznatkům a vlivům přestavovat převážně smrkové porosty na lesy smíšené s bohatou strukturou. Od roku 1960 zde uplatňují výběrné principy a přírodu sledující lesní hospodaření. Začalo se nepravidelnou clonnou sečí a od počátku 90. let kombinují jednotlivý a skupinový výběr s prvky nepravidelné clonné seče, tzv. „free style silviculture“. Hektarová zásoba Pahernikova lesa kolísá okolo 450 m³ a běžný průměrný roční periodický přírůst dosahuje 11 m³ na hektar. Vzhledem

k velmi svažitému reliéfu je nezbytné dobré zpřístupnění lesních cestních sítí a systémem rozčleňovacích a soustředovacích linií, což bylo dokončeno v 80. letech. Ročně se těží okolo 9 m³ na hektar, což je z dlouhodobého pohledu nevhodné. Rostoucí zásoba převyšující zásobu optimální je rizikem jak pro strukturu porostů (méně obnovy a chybějící dorost), tak pro udržitelnost a trvalost produkce (nebezpečí rychlého rozpadu). V poslední době ke snižování zásoby přispívá nahodilá těžba smrku hůře odolávajícího klimatické změně.

NEJVYŠŠÍ SMRKY, BIODIVERZITA, SITUAČNÍ ZÁSAHY

Část Pahernikova lesa roste na nejproduktivnějších slovinských lesních stanovištích (bohaté papratkové jedliny). Vysoká bonita se projevuje přítomností mnoha velmi vysokých a objemných smrků. Příkladem je 40 m vysoký a ve výčetní výšce 140 cm tlustý Pahernikův smrk, ale i nedaleko rostoucí nejvyšší slovinský smrk dosahující výšky 63 m. Vzhledem k výrazné dominanci smrku se postupuje opatrně při zvyšování podílu tlejícího dřeva jakožto významného prvku zvyšujícího biodiverzitu. Ve Slovinsku je v průměru 20 m³ tlejícího dřeva na jeden hektar, tady je to kvůli nebezpečí gradace podkorního hmyzu pouze 12 m³. Vyšší podíl nahodilých těžeb v souvislosti s klimatickou změnou se projevuje větší plochou mladých porostů. Péče o ně je

velmi nákladná, a proto se kvůli snižování nákladů uskutečňují tzv. situační zásahy zaměřené jen na podporu cílových a prospektivních jedinců. Namísto celoplošných prořezávek se v rámci racionalizace zasáhne ve prospěch např. 100 buků na 1 ha nebo 250 smrků.

TŘI PILÍŘE PRO VŠECHNO

Celkový přístup k ochraně lesa a jeho diverzity ve Slovinsku stojí na principu přírodě blízkého lesního hospodaření v duchu Pro Silva. Trvalá, vyrovnaná produkce, přirozená obnova a multifunkční hospodaření opírající se o tři rovnocenné pilíře (ekonomický, sociální a ekologický) jsou v kombinaci s několika malými bezzásahovými ostrůvky nejlepší ochranou přírody a inspirací pro efektivní multifunkční lesní hospodaření. Ekonomický pilíř je dominantní a spočívá v průmyselné těžbě a omezení nákladů. Vše, co může udělat příroda, nechť udělá. Člověk by měl pozorovat, uvažovat, těžit a lovit. Další příklady takového hospodaření najdete v článku o nejdivočejší přírodní oblasti Slovinska Kočevje (v prosincové Lesnické práci).

Autor:

Ing. Jan Kozel, Ph.D.

Odbor péče o lesní ekosystémy,

Správa NP Šumava

E-mail: kozelj@npsumava.cz

Foto: autor